

Nr 24.

Ankom till riksdagens kansli den 20 april 1915 kl. 5 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av helgdagar utan kyrklig karaktär.

Närvarande: herrar Lindhagen, af Ekenstam, Söderbergh, Trana, Gezelius, Alexander-son, Hult, Tisell, Pettersson i Södertälje, Pettersson i Bjälbo, Gustafsson i Örebro, Holmdahl, Igel, Lindley i Söderhamn och Lindqvist i Kosta.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 125, har herr *Pettersson* i Södertälje hemställt, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida icke här i landet kunde införas lagbestämmelser om införande av helgdagar utan kyrklig karaktär i syfte att bereda särskilt den å kontor samt i handelsbutiker och fabriker syssel-satta delen av befolkningen tillfälle till vila och rekreation under den ljusa och varma årstiden, samt för riksdagen framlägga det lagförslag, vartill utredningen kan föranleda.»

Till stöd för sin hemställan har motionären anfört följande:

»Under de senare åren har i England en tendens gjort sig gällande att minska arbetstiden och att få till stånd s. k. *bankhelgdagar*, som utan att vara helgdagar i religiös mening avse att bereda de breda lagren av befolkningen tillfälle till vila och rekreation. I äldre tider funnos talrika

*Motionärens
motivering.*

helgdagar med en mer eller mindre uteslutande religiös karaktär. På alla de s. k. »saint days» voro ända till nittonde århundradets början officiella ämbetslokaler stängda. Före år 1834 höllos även Bank of Englands lokaler stängda sammanlagt 33 helg- och högtidsdagar om året. År 1834 blevo dessa helgdagar reducerade till allenast 4, nämligen långfredagen, 1 maj, 1 november och juldagen. År 1871 antogs emellertid på initiativ av sir John Lubbock (sedermera lord Avebury) en lag, enligt vilken vissa dagar skulle betraktas som »bankhelgdagar». Å dessa dagar, vilka icke voro helgdagar i kyrklig mening, skulle ingen vara tvungen att göra en betalning eller över huvud företaga någon rättshandling, som han ej behövde verkställa juldagen eller långfredagen, och alla betalningar samt andra åtgärder, som å bankhelgdagen skulle ske, skulle kunna uppskjutas till påföljande dag. Regeringen bemyndigades samtidigt att, om den ansåg lämpligt, utfärda bestämmelser om andra dagar, som kunde befinnas vara lämpligare såsom bankhelgdagar. Inom England gälla för närvarande följande dagar såsom bankhelgdagar: annandag påsk, annandag pingst, första måndagen i augusti och den 25 december. Genom lag av år 1903 blev den 17 mars för Irland förklarad som bankhelgdag. Inom Skottland äro nyårs- och juldagarna, långfredagen, första måndagen i maj och första måndagen i augusti bankhelgdagar. Om juldagen och nyårsdagen infalla på söndag, är nästa måndag bankhelgdag. I Edinburg gälla dessutom den 18 april och den 19 september som helgdagar och i Glasgow den 16 juli. I London är fondbörsen stängd den 1 maj och den 1 november.

Till en början voro endast bankerna stängda på bankhelgdagarna; sedermera stängdes å desamma även tull- och uppborädslokaler, handelsfabriker m. m., och numera råder allmän ledighet från förvärvsarbete på dessa dagar.

Jämväl till de engelska kolonierna har denna tanke spritt sig. I de flesta av dessa förekomma årligen ett visst antal bankhelgdagar. I Kanada förekomma sålunda 8 bankhelgdagar, i Victoria 13, i Queensland 14, i Nya Zeeland 4, o. s. v.

I Nordamerikas Förenta Stater finnes ej någon anordning, som fullt motsvarar de engelska bankhelgdagarna. Varje stat måste där lagstadga i frågan. Presidenten förklarar emellertid vanligen sista torsdagen i november som tacksägelsedag (Thanksgiving day) och den dagen gäller i regel såsom helgdag inom Staterna. Såsom icke kyrklig helgdag betraktas också oavhängighetsdagen (Independence day) den 4 juli och arbetarnes dag

(Labour day) den första måndagen i september. Dessutom förekomma på grund av särskilda förhållanden eller minnen en hel del dylika helgdagar inom olika stater, t. ex Lincolns, Washingtons, Lees födelsedagar m. fl.

Institutionen bankhelgdagar synes väl förtjänt att från de anglosachsiska länderna överflyttas till oss. Även här gör sig ett starkt behov gällande att genom en eller annan extra helgdag bereda möjlighet till vila och vederkvickelse särskilt för alla dem, som i våra städer äro strängt upptagna av förvärvsarbete under alla årets vardagar. De nuvarande kyrkliga helgdagarna kunna redan av det skälet ej rätt tillfredsställande fylla detta behov, att de alla, med undantag av annandag pingst och Johannes döparens dag, infalla under de för längre utflykter på landsbygden mindre lämpliga årstiderna. I händelse införandet av nya helgdagar till äventyrs skulle stöta på betänkligheter från vissa industriens sida, vilka ej anse sig hava råd att inskränka på arbetstiden, skulle man möjligen kunna tänka sig införandet av bankhelgdagar kombinerat med avskaffandet av ett par av de nuvarande kyrkliga helgdagarna, exempelvis trettondagen och Maria bebådelsedag.

Lämpligast vore måhända, om två eller flere bankhelgdagar kunde anordnas i en följd, så att en sammanhängande ledighet på några dagar kunde åstadkommas, men denna fråga liksom frågan om det lämpliga antalet dylika helgdagar synes böra göras till föremål för särskild utredning.

Innan ett avgörande beslut i ämnet fattas, synes utredning jämväl erforderlig, huruvida ej i samband med införande av en lag om bankhelgdagar särskild ändring även bör verkställas i en del äldre lagbestämmelser, exempelvis *dels* lagen den 14 juni 1901 om beräkning av fatalietid i visst fall, varigenom stadgats, att om tid, då åtgärd för talans fullföljd eller bevarande i vissa mål sist må företagas, infaller å söndag eller annan allmän helgdag, den åtgärd må företagas å nästa söckendag, *dels* ock 91 § i växellagen, som föreskriver, att, om växels förfallodag inträffar å söndag eller annan allmän helgdag, nästa söckendag skall anses såsom förfallodag. Ifrågavarande utredning torde lämpligen kunna verkställas genom Kungl. Maj:ts förslag.»

Med förevarande motion avses att bereda särskilt den å kontor samt i handelsbutiker och fabriker sysselsatta delen av vårt lands befolkning

*Utskottets
yttrande.*

ökat tillfälle till vila och rekreation under den ljusa och varma årstiden. För vinnande av detta syfte föreslår motionären införandet av arbetsfria söckendagar, motsvarande de så kallade »bankholidays», som genom en bill den 25 maj 1871 infördes i England, Irland och Skottland och sedermera införts jämväl i åtskilliga engelska kolonier.

Vid sistlidet års förra riksdag väcktes av samme motionär en motion av enahanda lydelse. Till följd av riksdagens upplösning blev berörda motion icke föremål för riksdagens behandling.

Utskottet finner det syfte, som ligger till grund för motionärens förslag, behjärtansvärt. I vårt land med dess hårda klimat och långa vintermörker framstår med stor styrka behovet för människorna att under den korta sommaren njuta den vederkvickelse till själ och kropp, vistelsen i naturen förmår skänka. Detta behov har också å många håll såvitt möjligt tillgodosetts genom semesterledigheter, varav statens ämbets- och tjänstemän sedan länge varit i åtnjutande och som numer i ganska stor omfattning även beviljas personer i motsvarande ställningar, anställda vid enskilda företag. Emellertid är det givetvis allt fortfarande endast ett jämförelsevis ringa fåtal, som åtnjuter denna förmån. För de samhällsklasser, vilkas intressen i förevarande hänseende här närmast äro i fråga, saknas i regel allttjämt tillfälle till någon dylik längre ledighet under sommaren. I betraktande av de ofta mindre gynnsamma hygieniska förhållanden, varunder dessa klasser nödgas bedriva sitt arbete, ävensom arbetets ej sällan slitande och själsdödande beskaffenhet synes det emellertid vara synnerligen önskvärt med hänsyn till såväl folkhälsan som individens trevnad och lyckokänsla, att jämväl denna del av vårt lands befolkning i den mån det låter sig göra sättes i tillfälle att tillvarataga den varmare årstidens möjligheter till vistelse i fria naturen. Åtskilligt har också åtgjorts för tillgodoseende av detta önskemål. Utskottet vill i sådant hänseende framhålla, att det numera på sina håll förekommer, att kontors- och affärsanställda under sommarmånaderna hava kortare arbetstid än övriga delar av året. För befrämjande av detta syfte har det särskilt inom vissa industrier införda bruket att om lördagar och helgdagsaftnar avsluta arbetet tidigare än eljest ävenledes betydelse. Givetvis skulle den av motionären föreslagna reformen innebära ett steg till tillgodoseende av ifrågasvarande samhällsklassers behov i nu förevarande hänseende. Särskilt skulle värdet av en dylik reform avsevärt ökas, därest ett par arbetsfria vardagar, såsom motionären ifrågasätter, kunde anordnas i en följd och förläggas invid en söndag eller, vilket kanske vore lämpligast,

invid midsommardagen, varigenom en sammanhängande ledighet skulle åstadkommas.

Emellertid framhålles ofta, att vid bedömandet av föreliggande fråga hänsyn måste tagas till de konsekvenser av såväl national- som privat-ekonomisk art, som införandet av arbetsfria söckendagar skulle medföra. Det ifrågasättes, huruvida icke en ökning av de arbetsfria dagarnas antal skulle leda till ett försvagande av den svenska industriens konkurrenskraft samt särskilt för dem, som för sin utkomst äro hänvisade att leva av sin dagliga arbetsförtjänst, medföra ekonomiska svårigheter. Härom göra sig dock olika meningar gällande, men givetvis måste befogenheten även av denna invändning undersökas. Förhållandena i de anglo-sachsiska länder, där »bankholidays» införts, kunna härvid knappast anses erbjuda lämpliga jämförelsepunkter. Dessa länder hava nämligen vida mindre antal helgdagar än Sverige. Av de fyra bankholidays, som införts i England, motsvaras tre av våra så kallade annandagar.*

Skulle det visa sig, att en ökning av de arbetsfria dagarnas antal icke låter sig genomföras, synes det böra tagas under övervägande, huruvida icke syftet med ifrågavarande motion kunde nås på den väg, motionären ifrågasätter, nämligen genom att samtidigt med införandet av arbetsfria vardagar, förlagda till sommaren, avlysa ett par av de kyrkliga helgdagar, vilka infalla under en i rekreationshänseende mindre lämplig årstid. Härigenom skulle de betänkligheter emot hans förslag, som ovan antytts, givetvis förfalla. Å andra sidan kräver hänsyn till religiös uppfattning och nedärvd sed, att stor varsamhet härvidlag iakttages. Naturligtvis kan det endast ifrågasättas att upphäva sådana helgdagar, vilkas religiösa betydelse är mindre starkt framträdande. I betraktande härav synas de helgdagar, motionären i detta sammanhang omnämner, nämligen trettondagen och Maria bebådelsedag, närmast böra komma i betraktande.

Förslag om trettondagens avlysande hava upprepade gånger varit föremål för riksdagens prövning och även vid tvenne olika tillfällen av lagutskottet tillstyrkts. I motiveringen till ett av dessa förslag, vid 1903 års riksdag, framhölls, hurusom erfarenheten visade, att många verkstäder just på grund av den genom trettondagen splittrade arbetstiden ej började sitt vid julen nedlagda arbete, förrän trettondagen vore förbi. I sitt över

* Annandag jul, den 26 december, icke, som motionären uppgiver, juldagen, den 25, är bankhelgdag i England.

förslaget avgivna utlåtande yttrade lagutskottet bl. a. följande: »Såsom redan antytts medföra jul- och nyårshelgerna så många vilodagar i följd efter varandra, att behov av ytterligare frihet från arbetet just då torde finnas mindre än vid någon annan tid av året. Å andra sidan föranleder denna nödtvungna ledighet under en lång tid, särskilt för arbetare med daglön, en ekonomisk förlust, vilken mången gång torde vara ganska kännbar, och utskottet föreställer sig, att det stora flertalet arbetare skulle finna sig tillfredsställt med en förändring, vilken, utan att begränsa deras fritid mera, än att tillfälle till vila och vederkvickelse i allt fall vore berätt, medförde möjlighet för dem att tidigare än nu återfå sin dagliga förtjänst.» Även för banker och affärsföretag över huvud taget samt för deras personaler torde trettondagens avskaffande medföra fördel. Inom affärsvärlden är nämligen som bekant början av året en särskilt bråd tid, då ofta nog både sön- och helgdagar måste användas till arbete.

Utskottet vill dock ingalunda förneka, att betänkligheter från kyrkligt håll kunna yppa sig emot trettondagens avlysning såsom särskild helgdag. Skulle det emellertid visa sig, att endast på denna väg målet med förevarande motion kan vinnas, torde det dock kunna ifrågasättas, huruvida man icke å detta håll skulle visa sig benägen att låta betänkligheterna fara. Tanken på införandet av arbetsfria vardagar har nämligen inom kyrkliga kretsar omfattats med mycken sympati, enär man i denna reform ansett sig vinna ett medel att motverka söndagens profanering genom dess användande till idrottsövningar och andra sysselsättningar, som man anser stå i strid med söndagens religiösa ändamål.

Vad åter angår avskaffandet av Maria bebådelsedag torde förslag här om knappast stöta på några allvarligare betänkligheter av nu antydd art. Jämväl frågan om denna helgdags indragande har förut varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. År 1885 uttalade sig även lagutskottet här för. Sedan landstingsmannavalen numer genom en år 1913 vidtagen ändring i landstingsförordningen såsom regel förlagts till Maria bebådelsedag, kan det dock tänkas, att denna dags förvandling till en vanlig arbetsdag ej lämpligen låte sig genomföras med mindre berörda bestämmelse samtidigt ändrades.

Ehuru utskottet föreställer sig, att de väsentligaste betänkligheterna mot den av motionären föreslagna reformen skulle hävas genom att dess genomförande sammanknippades med ett samtidigt indragande av helgdagar, kan det dock tänkas, att reformen det oaktat skulle stöta på motstånd särskilt från lantmännens sida, som under sommaren hava sin

brådaste tid och för vilka behov av en lagstiftning i nu förevarande syfte icke kan anses föreligga i samma grad. Därest de arbetsfria vardagarna, såsom ovan ifrågasatts, förlades invid midsommar, då i vårt land skördearbetet i regel icke börjat, torde några avsevärda olägenheter för denna del av befolkningen dock icke vara förknippade härmed.

Ett närmare ingående på ovanberörda spørsmål anser utskottet icke erforderligt i frågans nuvarande läge. I likhet med motionären anser utskottet nämligen, att, innan positiva åtgärder i motionens syfte vidtagas, frågan bör göras till föremål för särskild utredning, varvid såväl ovanberörda som övriga med densamma sammanhängande spørsmål böra komma i betraktande.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huruvida lagstiftningsåtgärder kunna vidtagas för införande av helgdagar utan kyrklig karaktär i syfte att bereda särskilt den i handel, industri och angränsande arbetsområden sysselsatta delen av befolkningen tillfälle till vila och rekreation under den ljusa och varma årstiden, samt för riksdagen framlägga det lagförslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 20 april 1915.

På lagutskottets vägnar:

CARL LINDHAGEN.

Reservation

av herrar *af Ekenstam, Trana, Tisell, Pettersson* i Bjälbo, *Gustafsson* i Örebro och *Holmdahl*, vilka ansett, att förevarande motion icke bort till någon riksdagens åtgärd föranleda.